

PROTESTÁNS SZENTEK – SZENT PROTESTÁNSOK

Közhelyként elhangzó megállapításnak számít, hogy a reformáció végetvetett a szentek tiszteletének és egy szekulárisabb, evilágibb, az égiektől messzebb járó vallásosságot hozott. Ez – mint ahogyan minden közhely – egyoldalú és hamis állítás. Ellenbizonyítékul elég az Ágostai Hitvallás (1530) XXI. cikkét idézni.

1 „A szentek tiszteletéről azt tanítják: a szentekről megemlékezhetünk azért, hogy kövessük hitüket és jó cselekedeteiket, hivatásunk szerint, – ahogyan követheti a császár Dávid példáját azzal, hogy hadat visel a török távöltartására

2 hazánktól; mert mind a kettő uralkodó. Azt azonban nem tanítja a Szentírás, hogy a szentekhez fohászkodjunk és a szentektől kérjünk segítséget. Mert egyedül Krisztust állítja elénk

3 közbenjáróul, engesztelésül, főpapul és szószólóul. Őt kell segítségül hívunk, és megígérte, hogy meghallgatja könyörgésünket. Ezt a tiszteletet fogadja a legszívesebben,

4 hogyha ti. Őt hívjuk segítségül minden nyomorúságunkban. „Ha valaki vétkezik, van szószólónk az Atyánál” stb.1 Jn 2,1.¹

A közhelyeknek viszont nemcsak általánosító tévedése, hanem igazságtartalma is van. A reformáció a szentek közbenjárásába vetett hit ellen folytatott kemény harcot, aminek az az oka, hogy a középkori kegyesség a népies vallásosság pogány gyökerű gyakorlatain keresztül egyre több olyan elemmel bővült, ami Mária és a szentek közbenjárásának gondolatát erősítette. Ezt a folyamatot nemcsak Luther kívánta megszüntetni. A középkor derekától egyre erősebben jelentkező reformmozgalmak egyik vonulata mely az egyház intézményének megújításán túl egy olyan típusú hitet kívánt érvényre juttatni, amelyben a hangsúly ismét az ember és az Isten közötti közvetlen kapcsolatra esik, a mindennapi kegyességre és ez lesz a szentség kritériuma (pl. Assisi Ferenc, a német misztika – elsősorban Eckhart mester.)² Ezért a reformátorok ezen a ponton nem újításról beszélnek. Ezért az Ágostai Hitvallás – éppen a szentek tiszteletéről szóló paragrafus után – így foglalja össze ezt az alapvető hitvallási iratot

1 „Nagyjából ez a foglalata tanításunknak. Amint megállapítható, semmi sincsen benne, ami a Szentírástól, az egyetemes keresztény egyháztól vagy akár a római egyháztól eltérne, – amennyire ezt az egyházi írókból ismerjük. Mivel így áll a dolog, kíméletlenül

¹ Dr. Nagy 1957. 33–34. Latin eredetije: „Die Bekenntnisschriften des evangelisch-lutheranischen Kirche. 2. verbesserte Auflage. Göttingen, 1952.

² Erről a folyamatról Lendvai 1986. 17–19. p.

2 ítélkeznek, akik azt követelik, hogy a mieinkkel eretnekek módjára kell bánni.

Az egész vita a körül a néhány visszaélés körül folyik, amely megbízható alapon nélkül jutott be a gyülekezetekbe. S ha ezekben a dolgokban volna is véleménykülönbség, annyi kíméletesség mégiscsak illenék a püspökhöz, hogy a most előterjesztett hitvallásra való tekintettel megtűrjék a mieinket. Hiszen még az egyházi kánonok sem olyan szigorúak,

3 hogy mindenütt ugyanazokat az egyházi szokásokat követelnék meg, – nem is voltak

4 soha egyforma szokások minden gyülekezetben. A mieink a régi szokások jó részét mégis gondosan megőrzik. Mert hazugság és rágalom, hogy gyülekeze- teinkben

5 minden régi szertartást, minden régi intézményt eltörölnék. Ellenben általános volt az a panasz, hogy elterjedt egyházi szokásokhoz bizonyos visszaélések fűződtek. Mivel ezeket jó lelkiismerettel nem lehetett megtűrni, bizonyos mértékig helyreigazították őket.³

Ezért van, hogy Melancthon az Ágostai Hitvallást kommentáló Apológiában (1531) a XXI. szakasz címét így módosítja: „A szentek segítségül hívása”.⁴ Itt gazdag patrisztikai idézetekkel bizonyítja, hogy az egyházatyák nem írtak a szentek segítségül hívásáról. Méliusz Juhász Péter is ezért hadakozik „A Krisztus közbenjárásáról” írt prédikációiban (1561), „hogy mi közöttünk a Krisztusban való idvözülésnek igaz értelme megmaradjon”⁵ Ezért a reformáció alapvetően módosítja a szent fogalmát. Nem közbenjárónak, hanem életmodellnek tartotta őket. Így ha a protestáns szent fogalmat vizsgáljuk, akkor a különböző korok keresztény ideál képét kapjuk: aminek vizsgálata a kegyességtörténeti kutatás elengedhetetlen feladata. Nélküle az egyháztörténelem intézménytörténeté silányul. Sajnos máig igaz Dr. Fejes Sándor megállapítása: „A református orthodoxiának, amelyből jöttünk, nem volt világos tanítása a megszentelődésről. A modern teológiák pedig egyáltalán nem szóltak róla. Ez azután hitbeli megújulásunk során mint hiány jelentkezett, amit ki innen, ki onnan igyekezett pótolni.”⁶

A magyar protestáns népi vallásosság forrásvidéke, – mint azt már több, korábbi tanulmányomban leírtam⁷ – a puritanizmus. Így elengedhetetlen, hogy néhány pillantást ne vessünk, a szinte századunk elejéig ható puritán irodalomnak a megszentelt életre vonatkozó tanítására. Pápai Páriz Imre (1619–1667) híres, sokszor kiadott könyvében,⁸ melyet még a békési baptisták is kiadtak ponyván, vállalva ezzel a puritanizmustól az újprotestáns vallásosságig húzódó kontinuitást,⁹ így ír erről a kérdésről:

³ Vö. Dr. Nagy 34. old. Az „egyházi kánonok”-on az Ágostai Hitvallás a régi istentiszteleti szervezeti előírásokat, rendtartásokat, egyházi törvényeket és jogszabályokat értették.

⁴ Dr. Nagy 249–258.

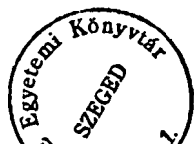
⁵ Méliusz Juhász 1948. 3.

⁶ Dr. Fejes 1985. 3.

⁷ Dr. Szigeti 1990. 482–490. (irod. itt)

⁸ Keskeny út, melyet ... sokféle kételkedésnek sűrűjéből, amennyire lehetett, kiirtott... Utrecht, 1647.

⁹ Dr. Szigeti 1981. 91–105. 268–271.

„Hogy élhet (az ember) ártatlan életet?

1. Ha az Istennek törvényit mindenkor szeme előtt tartja, mint egy tükröt, és abból nézi, mit kellene cselekedni és mit távoztatni.
2. Ha az ember nem vágyódik mindjárt arra, amit szemével lát és fülével hall, hanem megököli a testet kívánságaiban.
3. Ha az édességes ígéretekről, mellyeket Isten ígér az engedelmeseknek, és a büntetésekről, mellyekkel Isten fenyegeti az engedetleneket, éjjel-nappal gondolkodik.
4. Az utolsó ítéletnek meggondolása is, midő Isten megfizet kinek-kinek az ő cselekedete szerint, nem kicsiny ösztön az ártatlan és feddhetetlen életre: mert ha az erős Isten felkél az ítéletre, mit fogsz felelni néki?¹⁰

Így a szentség – a puritán életfolytatás, a „praxis pietatis” avagy a kegyesség gyakorlása. Ami az egész életet átfogja. Ezért fordította le Medgyesi Pál 1638-ban Lewis Bayly (+1631) jeles könyvét, ami a puritán irodalom legtovább élő, legjobban ható remeke lett hazánkban.¹¹ Ennek a könyvnek 1635 böjtmás havának 20-ára kelt előszava szerint „két dologban áll minden igaz tudomány: Istenünk és mimaguk igaz ismeretében, aki e kettőt nem tudja, mindent tudjon bár, de nem tud semmit, ellenben pedig semit ne tudjon bár valaki e kettőnél egyebet, mindent tud az”¹²

A „mi magunk igaz ismereté”-t mondja Mikolai Hegedős János (1617?–1667) „belső megszentelésnek” „Miben áll a belső megszentelés?

1. Az elmének és értelemnek felújításában, melly által a tudatlanság elvétetik (Ef 1,17; Kol 3,10).
2. Az akaratnak elváltoztatásában, midőn az késszé és illendővé tétetik a gonosznak eltávolztatására és a jónak elválasztására (Róm 12,1–2) .
3. Az indulatoknak megújításában, mely által a megszenteltetett ember alkalmatosítatik az ő indulatinak igazán és egyenesen bírására, s igazgatására (fil 4,5) .

Miben áll a külső megszentelés?

Az egész külső magaviselésnek és életnek az Isten törvényével való egyezésében (Zsolt 26,6) .

Kicsoda a mi megszentelésünk authora és szerzője?

Amint hogy az Atya elválasztott és a Fiú megváltott, úgy a Szent Lélek tulajdonképpen megszentel. (Mt 3,11; Tit 3,4-5)¹³

Ez a praktikus és mégis mély lelkeséget kívánó szentségfogalom tartotta életben a magyar protestantizmust napjainkig. Több vizsgálat igazolta, hogy a XVIII. század „vértelen ellenreformációját” ez a mindennapi életet átölelő életszentség őrizte meg. Ez a puritán szent ember típus él a XVII. század végén a lázadó Órás András¹⁴ alakjában, akiről tudjuk, hogy református papok puritán könyvekkel oktatják, mint ahogyan ezt Esze Tamás és kis írásában feltárta¹⁵ jeles „szent em-

¹⁰ Pápai Páriz Imre: Keskeny út... (1647) In: Balogh 1985. 112.

¹¹ Dr. Szigeti 1997. (megjelenés alatt)

¹² Medgyesi 1936. 12.

¹³ Mikolai Hegedős János: Szentek napi száma... Utrecht, 1648. In: Balogh 1985. 112.

¹⁴ Voigt 1997.

¹⁵ Esze 1956.

ber" Gál József¹⁶ kecskeméti látó gulyásember is, aki az ellene folytatott vizsgálatot szerint élvezte e református prédikátorok támogatását¹⁷ Ekkor még békében élt a népi vallás és a hivatalos vallás „szent-eszménye.

II. József türelmi rendelete (1781) meghozta a protestantizmus vallásszabadságát, amit az egyház hívei lelkes odaadással ki is használtak. Soha ilyen gyorsan ennyi templom nem épült. De az egyház hitét nem a templom méri. Az egyház hivatalosai mind a katolikus, mind a protestáns oldalon szembefordultak a régi-vel. A felvilágosodás eticizált kereszténysége más értékeket (más szent ideált) hor- dozott, mint a XVIII. századi késő puritán protestáns vagy a népies barokk ke- gyesség. Ez hamarosan a népi vallásosság és a hivatalos teológia soha nem ta- pasztalt méretű összeütközéséhez vezetett. A josephinista gondolkodásmód ép- pen olyan szkeptikusan nézett a népi vallásosság „szent” ideáljára, mint a hierarchia-küriarchia harcaival lefoglalt protestáns egyház felső vezetése.

Ez is közrejátszik abban, hogy a papválasztási botrányokban, a protestantiz- must fenntartó parasztekklésiolákban egyre határozottabban fogalmazódik meg a tiltakozás az egyház hivatalosainak életformája ellen, ami messze került a „szent” fogalmától, attól az életformától, amit követendőnek tartanak a puritán erkölcsi felfogás szerint. Ezért tiltakozásként sorba születnek olyan vallásos ekklésiolák, mint amilyent Molnár Ambrus írt le Hajdúhadházon. Ezek a presbitériumi jegy- zőkönyv szerint „vasárnaponként egybe szoktak gyűlni hol egyik, hogy másik háznál, ott énekelnek imádkoznak és mint mondják, a Szent Lélek ihletéséből a Szent Írást magyarázzák.”¹⁸ Az egyház hivatalosai érdekes módon azt igyekez- nek róluk bizonyítani, hogy nem is olyan szentek, mint amilyeneknek tartják őket az emberek. A presbitérium szerint együttlétükből „sok balvélekedések, mind sok bűnök fejlődhetnek ki”.¹⁹

A puritán gyökerű ekklésiolák népe egyre élesebb konfliktusba keveredett az egyház hivatalosaival. A házi gyülekezetek hívei az egyház hivatalosainak élet- folytatásával nem voltak megelégedve. A „Keresztyén” című lap egyik olvasója Karcagról – aki egyszerű parasztember volt – ezt írta „Ez ideig azt tapasztaltam, hogy úgy a mi protestáns egyházunk közönséges tagjai, mint vezér férfiai egyre pipálnak és vasárnap a vásárban adnak-vesznek és a lakodalomban, bálban tán- colnak, mulatnak.”²⁰ Ezért van, hogy a Kiss Imre sarkadi csizmadia mester által vezetett ekklésiolában 1895-ben a következő ima rendet követték:

„a gyülekezet a hét minden napján imát mond és pedig: 1-ső napon a megromlott anyaszentegyház megépüléséért. 2-ik napon az anya- szentegyház megromlott tagjaiért. 3-i nap az anyaszentegyház sem hév sem hideg tagjaiért. 4-ik nap a lelki kevélyekért. 5-ik nap a Mó- zes székében ülő írástudók lelki megalázódásáért. 6-ig nap az Isten

---

¹⁶ Gyenis 1968. 1-23.

¹⁷ Molnár–Szigeti 1984. 73-85.

¹⁸ Molnár 1986. 118–443. Az 1827 július 8-i presbitérii jegyzőkönyv. (HREI Presbitérii jegyzőkönyv. I. köt. 182.) idézi. 420. o.

¹⁹ Hajdúhadházi Református Egyház Irattára. Presbitérii jegyzőkönyv I. 1836. – Molnár A. in: 421.

²⁰ Keresztyén. 1895. március 1. 22. Hírek

szent Lelkének alászállásáért. 7-ik nap hogy adjon Isten lelki és testi áldást az ötet félőknek, hogy tanuljanak lelki nyugalmat.”²¹

Kiss Imre később „az elveszett kincsek megtalálása” címen írásban is megfogalmazta véleményét – csaknem vesztére, mert 1898 őszén a nagyvárad kerületi sajtóbírórság „osztály és hitfelekezet elleni izgatással” vádolta meg röpirata miatt, mivel „megtámadta a papságot, a hitfelekezeteket általában és az úri osztályt, azt állítva, hogy ezek mindnyájan hamis próféták”. A röplapot a nép között terjesztette. Kiss Imre a tárgyaláson maga védekezett erős küldetésstudattól átfűtött indulattal. Mivel az esküdtszék bolondnak tartotta, 9:3 arányban felmentették.²²

Kissé békésebb körülmények között lett baptista Békésen Sós István, aki utolsó, a Keresztyén hasábjain megírt cikkében 1891. júniusában így fakadt ki: Az egyház – szerinte Isten ékes menyasszonya, de „melyik egyház ez a dicső menyasszony?” Sós szerint a kicsiny, üldözött, megváltott sereg. „Tegyük fel ... ha a mi egyházunk”. De erre rögtön ott az ellenérv: nem az igazság szerint élünk. „Egész Magyarországon mondják a mi hitsorsosaink, hogy a mi egyházunkban van az igazság, de tartok tőle, hogy más használja.” „Én az Isten szeretetétől átkarolt és megszentelt szívű és lelkű embereket szeretnék látni az egyházban, nem pedig rókákat és hamis ellenkező embereket.”²³

Így a puritán szent-eszmény válsága vezet el az újprotestáns egyházak kialakulásához. Már az első ilyen közösség, a nazarénusok alapítója, Hencsei Lajos is „szent ember” volt, mint ahogyan ezt Eötvös Károly könyvében megírta.²⁴ De a nazarénusok más vezetőit is a karizmatikus szent emberek közé sorolhatjuk.²⁵ Bella József, Kalmár István, a bibliafordító,²⁶ Ethei Károly, a puritán „szent” eszményének megtestesítője volt, mint ahogyan a közelmúlt jeles személyei, Soós Sámuel vagy Nyári Iózséf, akiknek személye, – emléke körül megindult a legenda képződés.

A baptista misszió indulása is parasztevangélisták,²⁷ parasztproféták,²⁸ sorához kötődik. Ezt a különös hivatást Győri Kornél így határozta meg: „azokat sorolhatjuk a parasztproféták közé, akik paraszti sorban nyert isteni elhivatásnak engedelmeskedve, az evangélium hirdetőivé lettek, szolgálati idejük javarészt útörő munkában töltötték, és életük végéig hűek maradtak a paraszti életformához és gondolkodáshoz. A külső szemlélő számára a parasztproféta: prédikáló parasztember.”²⁹

A legjelentősebb parasztproféta Kornya Mihály (1844–1917) volt, akinek életét és a körülötte támadt történeteket Kirner A. Bertalan örökítette meg.³⁰ Amikor Kornya baptista lett a Kárpát-medencében alig negyven baptista élt. Ő maga 11000

²¹ Keresztyén. 1895. 5. 37. Hevesi Ferenc levele

²² Ellenzék (Kolozsvár) 1898. október 20. 4. Sajtóper

²³ Sós 1891. október 1–16. 98–100.

²⁴ Eötvös 1904.

²⁵ Kardos Dr. Szigeti 1988.

²⁶ Dr. Szigeti 1987. 178–193.

²⁷ Csáji (1959.) Kézirat

²⁸ Dr. Kiss 1942.

²⁹ Győri 1967. 5–6. 154–157.

³⁰ Kirner 1965.

embert merített be. A baptisták nagyrésze a parasztproféták igehírdetése nyomán tért meg. Pedig az akkori közlekedési viszonyok miatt rendszerint gyalog jártak. A napi 50–60 kilométeres gyaloglás nem számított dicsekvésre méltó dolognak. Szívósságuknak köszönhetőek, hogy zokszó nélkül elviselték a garázda emberek, hatalmaskodó csendőrök, féltékeny papok és a lázadástól rettegő bírók és jegyzők bántalmazásait. Egyiküket – Seres Sámuel³¹ – Soltvadkerten a bíró megvadult legényei majd holtra verték úgy, hogy fél szemére vak és fél fülére süket lett, de aznap este volt bátorsága a faluban az evangéliumot prédikálni.

A Kornya-történetek csavaros eszű, paraszti bölcsességű embernek mutatják. Ennek illusztrálására két Kornya történet Kirner A. Bertalan gyűjtéséből.

„Berettyóújfaluban kezdő úttörői munkája során a csendőrök bevittek a főszolgabíróhoz.

– Na mi járatban van maga itt? – kérdi a járási főszolgabíró. – Imádkozni, Bibliát olvasni jöttem – mondja Kornya.

– Hát nem tud maga otthon imádkozni, ahová való – kérdi a főbíró.

– Tudok én ott is, itt is, meg máshol is, ahová megyek – mondja Kornya Mihály.

– Van magának igazolványa?

– Van. Budapesten lett kiállítva. Aláírta Meyer Henrik, a baptisták elöljárója, egy miniszter és a budapesti főszolgabíró mondja Kornya.

... mikor a főszolgabíró megnézi az igazolványt, azt mondja egyik hivatalnokának:

– Talán gyerek ez a gróf Szapáry Gyula, hogy ilyeneket ír alá!

Ezt Kornya nem hagyta szó nélkül és ezt felelte:

– Lehet, hogy Budapesten gyerekeket tesznek szolgabírónak.”³²

A másik történet Szilágynagyfaluból való.

„Egy gazdag ifjú felvételénél, mikor a bibliai kérdésekre jól megfelelt, hirtelenül azt kérdezi Kornya:

– Hát a macskátok tudja e már, hogy hívő akarsz lenni, vagy felrúgod még?

– Nem!

– Hát aztán mit jelent a „nem”, azt hogy a macskátok még „nem” tudja, hogy hívő akarsz lenni: – kérdi Kornya.

– Már nem rúgok bele a macskába – hangzik a válasz.

– Hát az ökröd tudja e már, hogy hívő akarsz lenni, nem ütöd már az orrát?

– Nem ütöm már egyeiket sem, megváltoztam már én – szólt az ifjú.

– Ki által változtál meg?

– Az Úr Jézus által, mert ő nagyon tűrő volt – mondja az ifjú.

– Édesanyád búsul miattad?

– Nem búsul, örül neki – szól az ifjú.

– És meddig akarsz ilyen megváltozott lenni? – Míg élek, mindig – mondja az ifjú.

---

³¹ Szebeni 1950. 94.; Csopják 1928.; Mészáros 1992. 274–277.

³² Kirner 1965 130.

– Isten segítsen rá – mondja az özvegy édesanya. Felvették.”³³

A többi kisegyházban, a történeti protestáns egyházak tagjai körében, a bázisközösségben is vannak olyan emberek akiknek élete példa, és ezért szent embernek tekinthetők. Hatásuk ma is jelentős. A róluk szóló történeteket, tapasztalataikat összegyűjtve fontos anyagot kapunk a késői puritanizmus mai továbbéléséhez, ami nélkül a magyar protestantizmus érthetetlen marad a kutató számára.

Irodalom

BALOGH Judit vál.

1985 *„Ama kegyelemnek mennyei harmatja”*. A 17. századi magyar puritanizmus irodalmából. Budapest.

CSÁJI Pál

1959 *Gál József, egy parasztevangelizátor a XVIII. században*. (Kézirat)

CSOPJÁK Attila

1928 *Képek a magyarországi Baptista Misszió történeéből*. Budapest.

EÖTVÖS Károly

1904 *A nazarénusok*. Budapest.

ESZE Tamás

1956 Órás András könyve. Az Út 1956. június 24-30. 26. szám

DR. FEJES Sándor

1985 *Kálvin a megengesztelődésről*. Budapest.

GYENIS Vilmos

1968 *Késő barokk és népies irodalom. A XVIII. századi protestáns víziók. Irodalomtörténeti víziók, 1-23*.

GYÓRI Kornél

1967 *A baptista parasztprofétákról. Theológiai Szemle Új f. X. 5-6, 154-157*.

KARDOS László - SZIGETI Jenő

1988 *Boldog emberek közössége*. Budapest.

KIRNER A. Bertalan

1965 *Kornya Mihály baptista úttörő parasztapostol krónikája 2. kiadás*. New York.

DR. KISS Ferenc

1942 *Magyar parasztproféták*. Budapest.

LENDVAY L. Ferenc

1986 *Protestantizmus, forradalom, magyarság*. Akadémiai, Budapest.

MEDGYESI Pál

1936 *Praxis pietatis, azaz kegyesség gyakorlás ...* Budapest.

MÉLIUSZ JUHÁSZ Péter

1948 *A Krisztus közbenjárásáról való prédikációk. Debrecen, 1561. A reformáció és ellenreformáció korának Evangéliumi Keresztyén Egyházi Írói XIX*. Budapest.

³³ Kirner 1965 153. (Foris András, Szilágynagyfalu 1944. március 3. közlése.)

MÉSZÁROS Kálmán

1992 *A szokolyai baptista gyülekezet és körzetének története*. Budapest.

MOLNÁR Ambrus

1986 A hajdúhadházi Szent Emberek és Szent Asszonyok Társasága. In: TÜSKÉS Gábor szerk. „Mert ezt Isten hagyta ...” Budapest, 418-443.

MOLNÁR Ambrus–SZIGETI Jenő

1984 Református népi látomásirodalom. XVIII. században. *Theológiai Tanulmányok, Új folyam* 19. kötet. Budapest.

DR. NAGY Gyula ford.

1957 *Konkordia könyv. Az evangélikus egyház hitvallási iratai*. Budapest.

SÓS István

1891 Az ékes menyasszony. *Szabad Egyház* 1891. október 1-16. 98-100.

SZEBENI Olivér

1950 *Kiskunhalasi baptista gyülekezet missziói történetelme (1886-1950)* Budapest.

DR. SZIGETI Jenő

1981 „És emlékezzél meg az útról”. Budapest.

1987 Egy nazarénus szent ember: a bibliafordító Kalmár István. *Vallási néprajz* 3. Budapest, 178-193.

1997 A puritán kegyességi irodalom hatása a népi vallásosságra. In: *Kegyesség és foklór*. Budapest. (megjelenés alatt)

VOIGT Vilmos

1997 Egy „ámító”, Órás András Ugocsában. *Valléri néprajz* 9. Budapest, 73-92.

Szigeti, Jenő

Protestant Saints – Saint Protestants

The reformation basically changed the veneration of the saints. In this period they were regarded as life models and not intercessors, mediators as before. Therefore, examining the protestant notion of saint we can recognise the christian ideals of the different ages. The examination of this field is very important to the author. In his study he introduces people representing the puritan piety in Presbyterian and Baptist congregations.